

Bijlage 1

Leeragenda Leefbaarheid en Veiligheid

11 februari 2021



Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Inhoudsopgave

1.1 Toelichting op de leeragenda.....	3
1.2 Prioritaire vraagstukken leefbaarheid en veiligheid.....	4
1.3 Wonen & fysieke wijkvernieuwing.....	5
1.4 Participatie & werk.....	7
1.5 Onderwijs & opvoeding.....	8
1.6 Veiligheid & criminaliteit.....	9
1.7 Gezondheid, zorg & hulpverlening.....	10
1.8 Samenleven, integratie & inclusie.....	11
1.9 Leefomgeving & openbare ruimte.....	12
1.10 Verduurzaming.....	13
1.11 Samenwerken met bewoners.....	13
1.12 Gebieds- en opgavegericht werken.....	15
1.13 Stap voor stap naar een wijkaanpak.....	16

1.1 Toelichting op de leeragenda

De Leeragenda Leefbaarheid en Veiligheid biedt een overzicht van actuele kennis- en leervragen van *bestuurders, beleidsmakers, wijkprofessionals* en *bewoners* die zich inzetten om de leefbaarheid en veiligheid in kwetsbare wijken en buurten te verbeteren. In het najaar van 2020 voerden Movisie en Platform31, in samenwerking met LPB en LSA Bewoners, een brede vraaginventarisatie uit. De Leeragenda is opgesteld in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), in het kader van het Interbestuurlijk Programma Leefbaarheid en Veiligheid. Benadrukt moet worden dat deze Leeragenda een momentopname is; ervaringskennis en voortschrijdend inzicht over wijkgerichte werkwijzen zal nieuwe leervragen doen ontstaan.

Werkwijze

De Leeragenda kwam tot stand in een interactief en iteratief proces. Allereerst is een concept-leeragenda opgesteld aan de hand van een inventarisatie van kennis- en leervragen op het terrein van leefbaarheid en veiligheid onder experts van Movisie en Platform31. Deze concept-leeragenda is vervolgens aangevuld, aangescherpt en geprioriteerd in consultatierondes met uiteenlopende stakeholders die de verschillende doelgroepen vertegenwoordigen. Hun kennis- en leerbehoefte is op verschillende manieren opgehaald, waarbij veelal pragmatisch is ingespeeld op mogelijkheden om op korte termijn in gesprek te gaan. Meer uitleg over deze werkwijze is te vinden in de notitie *'Bouwstenen voor het leren over Leefbaarheid en Veiligheid'*.

Ordening van de opgehaalde leervragen

De verzamelde leervragen zijn gebundeld in voorliggende notitie. De thematische structuur sluit aan bij andere onderdelen van het Programma Leefbaarheid en Veiligheid, zoals het Kennisplatform [WijkWijzer](#). Hierin is onderscheid gemaakt tussen inhoudelijke ('wat moet ik doen?' en 'hoe moet ik dat doen?') en procesmatige vraagstukken ('hoe organiseer ik het?'). De ordening van inhoudelijke vraagstukken (zie 1.3 t/m 1.10) bouwt voort op de 'leefvelden' van het Nationaal Programma Rotterdam Zuid. De procesmatige vraagstukken worden behandeld onder 1.11, 1.12 en 1.13.

Bij ieder vraagstuk is weergegeven voor welke doelgroep(en) dit vraagstuk relevant is en van welke partij(en) het vraagstuk afkomstig is. Ook zijn bij elk vraagstuk een of meer concrete leervragen opgenomen. Bij de ordening en prioritering van opgehaalde leervragen is het perspectief van een buurt- of wijkgerichte aanpak centraal gesteld: in hoeverre vraagt deze opgave om gebiedsgerichte interventie of samenwerking? Vragen die zich toespitsen op het individuele niveau (bijvoorbeeld verslavingszorg) en vragen die uitsluitend bovenlokaal (met stedelijke, regionale of landelijke maatregelen) effectief kunnen worden aangepakt, zijn buiten beschouwing gelaten.

Zeven prioritaire vraagstukken

Op basis van alle verzamelde leervragen zijn zeven prioritaire vraagstukken geformuleerd (zie 1.2), waarin de meest pregnante actuele leefbaarheids- en veiligheidsopgaven in wijken en buurten samenkomen. Deze zeven vraagstukken kwamen bij het overgrote deel van de doelgroep consultaties aan bod; derhalve kunnen ze worden opgevat als rode draden in de leerbehoefte van de onderscheiden doelgroepen van het leernetwerk. In deze zeven vraagstukken komen verschillende domeinen, schaalniveaus en doelgroepen samen.

1.2 Prioritaire vraagstukken leefbaarheid en veiligheid

Vraagstuk	Voor wie? (doelgroep)	Van wie? (herkomst vraagstuk)
<p>Wat zijn de werkzame elementen in het versterken van de leefbaarheid en veiligheid van wijken of buurten en hoe brengen we die in de praktijk?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Welke maatregelen, instrumenten en interventies kunnen gemeenten, corporaties en andere partijen inzetten om te sturen op veerkrachtige wijken? • Welke beleidsmaatregelen en organisatievormen zijn nodig om tot een effectieve, domein overstijgende gebiedsaanpak te komen? • Hoe (met welke data/instrumenten) kunnen we leefbaarheid meten, zowel om opgaven in beeld te brengen als om het effect van maatregelen monitoren? 	Bestuur, beleid, wijkprofessionals	<ul style="list-style-type: none"> - Aanbod/expertise consortium - G40 pijler sociaal - G40 pijler fysiek - G40 themagroep veiligheid - LPB - Aedes (corporaties)
<p>Hoe kan groeiende tweedeling en segregatie binnen steden worden teruggedrongen en de kansengelijkheid van bewoners worden vergroot?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Welke sectorale maatregelen en interventies (wonen, onderwijs, werk, etc.) zijn effectief om sociale verschillen te verkleinen? • Welke integrale oplossingen zijn nodig om preventief en integraal te werken (over levensdomeinen heen)? Hoe brengen we dat in de praktijk? 	Bestuur, beleid	<ul style="list-style-type: none"> - G40 pijler fysiek - GezondIn - Raad voor volksgezondheid - Aedes
<p>Hoe versterk je de sociale draagkracht van een buurt?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Welke instrumenten en interventies zijn er om concentraties van kansarmoede (huishoudens met sociale problematiek) in buurten te verminderen? • Hoe kan een gecombineerde aanpak met preventie en repressie worden ingezet om ongewenst (crimineel) en overlastgevend gedrag tegen te gaan? • Hoe zorgen we voor passende zorg en begeleiding van kwetsbare bewoners en wat vraagt dit van de sociale infrastructuur (voorzieningen en bemensing)? 	Bestuur, beleid, wijkprofessionals, bewoners	<ul style="list-style-type: none"> - Aanbod/expertise consortium - G40 pijler sociaal - G40 pijler fysiek - G40 themagroep veiligheid - LPB - LSA Bewoners - Aedes (corporaties)
<p>Hoe realiseer je een integrale gebiedsgerichte aanpak waarin preventie en repressie samenkomen?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoe kan de samenwerking tussen zorg en preventie en het repressieve veiligheidsdomein worden verbeterd? • Hoe verbind je de aanpak van ondermijnende criminaliteit met een wijkgerichte aanpak, waarin zowel aandacht is voor repressieve als preventieve maatregelen? • Welke rol kunnen wijkbewoners, buurtbeheerders en wijkambtenaren vervullen bij het vroegtijdig signaleren van problematiek bij huishoudens en/of overlastgevend gedrag? • Hoe kan de signaleringsfunctie van corporatie, zowel richting kwetsbare bewoners als ten aanzien van criminaliteit en overlastgevend gedrag (beter) worden benut? 	Bestuur, beleid, wijkprofessionals, bewoners	<ul style="list-style-type: none"> - Aanbod/expertise consortium - G40 pijler sociaal - G40 pijler fysiek - G40 themagroep veiligheid

<p>Hoe herstellen we het vertrouwen van bewoners in instituties?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoe verkleinen we de kloof tussen wat er vanuit beleid wordt ingezet om leefbaarheid in wijken te vergroten en de wensen van burgers in de wijk? • Hoe kunnen gemeenten het vertrouwen van inwoners vergroten/ herstellen? • Hoe creëer je een goede balans tussen bottom-up en top-down; tussen de kracht van bewoners en de professionele inbreng? 	<p>Bestuur, beleid, wijkprofessionals, bewoners</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Aanbod/expertise consortium - LPB klankbordgroep - LSA Bewoners - Kennis- en onderzoeksagenda Sociaal Werk
<p>Hoe versterk je de gemeenschapskracht in de buurt, zodat bewoners als partner samenwerken aan wijkverbetering?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoe breng je (en blijven) bewoners (en buurtmakers) aan zet als medeopdrachtgever en -eigenaar van hun leefomgeving? • Hoe zorg je ervoor dat maatschappelijke democratie vanuit leefbaarheid en veiligheidsvraagstukken meer ruimte en aandacht krijgt? • Hoe kunnen professionals het samenspel tussen gemeente en burger bevorderen, met oog voor de diversiteit van rollen en ervaringskennis van burgers? • Hoe bereiken we moeilijk bereikbare bewoners (met een lage sociaal-economische status) en kunnen we deze groep betrokken bij het ontwikkelen van plannen en beleid? 	<p>Bestuur, beleid, wijkprofessionals, bewoners</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Aanbod/expertise consortium - LSA bewoners - Krachtproef - LPB - G40
<p>Corona vergroot leefbaarheidsopgaven in kwetsbare wijken:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoe voorkom je maatschappelijke onrust, stigmatisering, onttrekking aan de samenleving, radicaal gedachtegoed, overlastgevend gedrag, crimineel gedrag, etc. onder bewoners van kwetsbare wijken en buurten? • Tijdens (corona)crises ontstaan nieuwe initiatieven en coalities en worden bestaande coalities versterkt. Hoe versterk en faciliteer je deze coalities? 	<p>Bestuur, beleid, wijkprofessionals</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Werkgroep Commissie Halsema - Werkgroep Sociale Impact 2.0 (VNG, G40 en NDSD)

1.3 Wonen & fysieke wijkvernieuwing

Vraagstuk	Voor wie? (doelgroep)	Van wie? (herkomst vraagstuk)
<p>Wat betekent een gemengde wijk anno 2020 in relatie tot superdiversiteit, inclusiviteit en toegankelijkheid?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoe geef je sociale menging in wijken vorm? Welke doelgroepen en kenmerken zijn daarbij van belang en hoe geef je dit vorm op buurt- en complexniveau? • Hoe kun je sociale stijgers in de wijk behouden (voorkomen dat stijgers niet meer uit kwetsbare wijken vertrekken terwijl kwetsbare bewoners instromen)? 	<p>Bestuur, beleid (gemeenten, corporaties)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Aanbod/expertise consortium - G40 pijler fysiek - G40 pijler sociaal - Aedes (corporaties) - Werken aan leefbare wijken

- Hoe kunnen corporaties en gemeenten via huur- en toewijzingsbeleid sturen op menging (bv Rotterdamwet)? En hoe kan het woonruimteverdeelsysteem hierop worden toegesneden (passend toewijzen is alleen financieel)?
- Welke mogelijkheden zijn er om via middenhuur de leefbaarheid in wijken te versterken? En welke andere instrumenten of constructies zijn er om de kloof tussen sociale huur- en koopsector te dichten?
- Hoe kunnen we ‘waterbedeffecten’ tegengaan: als gebied x wordt aangepakt, in hoeverre verplaatsen de problemen zich dan naar andere wijken en/of regio’s?
- Hoe veranker je beleidsambities in prestatieafspraken en contingenten?

Wat is de impact van residualisering (toewijzing sociale woningen aan de meest behoeftigen) op de leefbaarheid van wijken?

Bestuur, beleid, wijkprofessionals

- Expertise consortium
- G40 pijler fysiek
- G40 pijler sociaal
- Aedes (corporaties)
- LPB
- NLZVE Actie-agenda
- LSA Bewoners
- Corporatiepartners P31

- Hoe krijg je het groeiend aantal kwetsbare bewoners in beeld?
- Welke instrumenten zijn er om concentraties van kwetsbare huishoudens en samenleefproblemen te voorkomen?
- Hoe maken we de sociale woningvoorraad passend voor de woonbehoeften van het groeiende aandeel kwetsbare bewoners (Langer thuis, instroom ggz en MO)?
- Op welke wijze kan toewijzingsbeleid bijdragen aan het faciliteren en stimuleren van mantelzorg in de wijk (fysiek en sociaal)?
- Hoe kan de instroom van kwetsbare huishoudens beter worden begeleid (zachte landing in de buurt) en wat vraagt dit van de samenwerking tussen corporaties en zorgorganisaties?

Hoe kunnen corporaties bijdragen aan verbetering van leefbaarheid van buurten (huurdifferentiatie, signalering, buurthuizen, SROI, etc.)?

- G40 pijler fysiek
- Aedes (corporaties)
- Corporatiepartners P31
- Deelnemers Gebiedsprofielen & agenda’s

- Welke maatregelen op het gebied van versterken leefbaarheid in wijken door corporaties zijn bewezen effectief?
- Hoe kan een corporatie de afweging maken tussen investeren in stenen of meer ‘zachte’ interventies en programma’s rond leefbaarheid en sociaal?
- Hoe komen we tot concrete en wederkerige (prestatie)afspraken tussen meerdere partijen (wonen, welzijn, zorg, politie) vanuit opgaven in de wijk?
- Hoe kunnen corporaties de participatie van huurders versterken bij beleid voor de wijk, welke vormen/instrumenten zijn er?
- Hoe kan de signaleringsfunctie van corporatie, zowel richting kwetsbare bewoners als ten aanzien van criminaliteit en overlastgevend gedrag (beter) worden benut?

Welke ruimtelijke stedenbouwkundige principes en instrumenten zijn er om leefbaarheid te versterken en buurtverval te keren?

- Hoe kunnen investeringen in verstedelijking en verdichting als kans worden benut om de leefbaarheid en veiligheid van buurten te verbeteren?
- Hoe zorg je dat investeringen in renovatie van de woningvoorraad bijdragen aan verbetering van de leefbaarheid en veiligheid?
- Hoe kunnen we via fysieke vernieuwing sociale stijging faciliteren en sociale stijgers binden/behouden in de wijk?
- Hoe voorkom je negatieve (verdringings)effecten van gentrificering, en met welke maatregelen kun je hier als gemeente invloed/sturing op uitoefenen?
- Wat zijn effectieve maatregelen om verblijfskwaliteit van openbare ruimte en groen te verbeteren (ontmoeting, place making, etc.)
- Hoe stimuleer je private eigenaren of VvE's om woningen te onderhouden?

- G40 pijler fysiek
- LPB
- Aedes (corporaties)
- Rijksbouwmeester (Panorama lokaal)
- Trendanalyse stedelijke verdichting en veiligheid

1.4 Participatie & werk

Vraagstuk	Voor wie? (doelgroep)	Van wie? (herkomst vraagstuk)
<p>Hoe kunnen we de (arbeids)participatie vergroten?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Met welke maatregelen/instrumenten op wijkniveau kan participatie worden gestimuleerd, zodat burgers deelnemen aan en toegang hebben tot voorzieningen in allerlei domeinen (arbeid, zorg, inkomen, wonen, welzijn)? • Hoe kunnen kwetsbare doelgroepen worden ondersteund bij het vinden en behouden van werk (jongeren zonder arbeidsmarktrelevante kwalificaties, arbeidsgehandicapten, bijstandsgerechtigden en inburgeraars)? • Hoe kunnen wijkinitiatieven en wijkondernemers ertoe bijdragen dat kwetsbare groepen kunnen 'meedoen' door middel van waardevol werk, dagbesteding, etc.? • Hoe kan een match worden gemaakt tussen de arbeidskansen van bewoners en regionale werkgelegenheid? • Wat zijn evidence-based factoren die bij dragen aan uitstroom van vrijwilligers/participatiebanen naar betaald werk? 	Bestuur, Beleid, wijkprofessionals	<ul style="list-style-type: none"> - G40 sociale pijler - Input uit survey

<p>Werk in en voor de wijk (social return on investment)</p> <ul style="list-style-type: none"> Hoe kunnen bewoners worden ingezet voor of bij werkzaamheden in de wijk, zodat opbrengsten in de wijk blijven, verdiencapaciteit toeneemt en het draagvlak voor de wijk economie toeneemt? Hoe kunnen bewoners de stap zetten van arbeidsmatige dagbesteding (Wmo) naar betaald werk (participatiewet). Op welke wijze kunnen sociale ondernemingen hieraan bijdragen? Op welke wijze kan bedrijvigheid in de wijk bijdragen aan leefbaarheid in de wijk? Hoe kunnen gemeenten het Right to Challenge en Right to Bid toegankelijker maken voor bewonersinitiatieven? 	<p>Bestuur, beleid, wijkprofessionals, bewoners</p>	<ul style="list-style-type: none"> - G40 economische pijler - NLZVE Actie-agenda
<p>Effecten van corona op participatie en werk:</p> <ul style="list-style-type: none"> Hoe zorgen we ervoor dat de groepen die hard geraakt worden door corona (ZZP'ers, flexwerkers, jongeren) niet werkloos blijven? Als gevolg van corona sluiten er dagbestedingslocaties: hoe zorgen we ervoor dat mensen alsnog aan dagbesteding kunnen doen in coronatijd? 	<p>Bestuur, Beleid, wijkprofessionals</p>	<ul style="list-style-type: none"> - G40 sociale pijler - Werkgroep Halsema - 'sociale impact corona'

1.5 Onderwijs & opvoeding

Vraagstuk	Voor wie?	Van wie? (herkomst vraagstuk)
<p>Vergroten van onderwijskansen voor kinderen en jongeren</p> <ul style="list-style-type: none"> Hoe bieden we kinderen in alle wijken gelijke ontwikkelkansen? Hoe kunnen we kinderen in gezinnen met lage inkomens ondersteunen om schooluitval en afglijden naar criminaliteit te voorkomen? Hoe zorgen we voor meer samenwerking tussen partijen in de wijk en MBO/HBO/WO (gecombineerde stages, afstudeeropdrachten en onderzoek doen)? 	<p>Beleid, wijkprofessionals</p>	<ul style="list-style-type: none"> - G40 pijler fysiek - LSA bijeenkomst L&V - Input uit survey
<p>Hoe gaan we om met overlastgevende jeugd in de wijk?</p> <ul style="list-style-type: none"> Hoe kunnen we ervoor zorgen dat jeugdproblematiek, veiligheid en leefbaarheid beter aan elkaar worden verbonden (en dus ook de partijen hierop meer aan elkaar verbinden) en afspraken maken over samenwerking? Hoe kun je als jongerenwerker een positiever verstandhouding bevorderen tussen jongeren uit verschillende bevolkingsgroepen in een buurt of dorp? Welke werkwijzen zijn er om spanningen en polarisatie in het jeugddomein te verminderen (o.a. langs etnische-religieuze-culturele scheidslijnen tussen groepen jongeren en spanningen, wantrouwen tussen jongeren en instituties zoals politie)? 	<p>Beleid, wijkprofessionals</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Aanbod/expertise consortium - LPB klankbordgroep - LSA bijeenkomst L&V - Bijeenkomst Werken aan Leefbare Wijken

Wat is de impact van corona op jongeren?

- Door corona worden (kwetsbare) jongeren beknut in hun mogelijkheden; hoe geef je ze de ondersteuning, zeggenschap en regie?

Beleid, wijkprofessionals

- Werkgroep Halsema 'sociale impact corona'

1.6 Veiligheid & criminaliteit

Vraagstuk	Voor wie? (doelgroep)	Van wie? (herkomst vraagstuk)
<p>Hoe kan (ondermijnende) criminaliteit in buurten worden tegengegaan?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoe verbind je de aanpak van ondermijnende criminaliteit met een wijkgerichte aanpak, waarin zowel aandacht is voor repressieve als preventieve maatregelen? • Door verminderde inzet van politie en andere professionals (o.a. BOA's) staat verankering met de wijk en informatiepositie onder druk. Kan dit op andere manieren worden opgevangen? Welke partners zijn hiervoor nodig? • Hoe kun je met wijkpartners en bewoners het beste de omstandigheden verstoren waardoor malafide bedrijven (ondermijning) zich in de wijk vestigen? • Wat is de rol van burgerparticipatie in het signaleren en bestrijden van criminaliteit en ondermijning? 	Bestuur, beleid, wijkprofessionals, bewoners	<ul style="list-style-type: none"> - Aanbod/expertise consortium - G40 themagroep veiligheid - G40 pijler fysiek - Krachtproef sessie - Aedes (corporaties) - Input uit survey
<p>Hoe kan veiligheidsproblematiek integraal (domein overstijgend) worden aangepakt?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoe kan de samenwerking tussen zorg en preventie en het repressieve veiligheidsdomein worden verbeterd? Hier speelt nu een cultuur- en taalkloof. • Hoe kunnen beleidsmedewerkers en bestuurders worden ondersteund om normstelling in te bedden in veiligheidsbeleid (lokaal, regionaal en landelijk)? • Hoe kunnen we publiek-private samenwerking rond veiligheidsvraagstukken bevorderen? 	Bestuur, beleid, wijkprofessionals	<ul style="list-style-type: none"> - Aanbod/expertise consortium - Aedes (corporaties) - Input uit survey
<p>Hoe kunnen we overlast in de wijk vroegtijdig signaleren en effectief aanpakken?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoe kun je (ernstig) grensoverschrijdend gedrag (vroegtijdig) signaleren, bespreekbaar maken en duurzaam stoppen en hoe werken we aan een veilige buurt voor inwoners met complexe problematiek? • Hoe kunnen bewoners en wijkprofessionals op een productieve manier omgaan met toenemende complexe overlastsituaties in de wijk? • Hoe kun je grensoverschrijdend gedrag signaleren en bespreekbaar maken? • Hoe kunnen jongerenwerk, wijkagent, en gemeentelijke handhaver (jeugd-boa?) optimaal samenwerken? 	Bestuur, beleid, wijkprofessionals, bewoners	<ul style="list-style-type: none"> - Aanbod/expertise consortium - LSA bijeenkomst L&V - KIS - VenA - Krachtproef sessie - Aedes (corporaties) - Sessie met wijkagenten - Bijeenkomst Werken aan Leefbare Wijken

<p>Hoe kan de veiligheidsbeleving in kwetsbare buurten worden verbeterd?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Onveiligheidsgevoel bij bewoners blijft vaak lang hangen, terwijl cijfers en statistieken anders laten zien. Hoe kun je de veiligheidsbeleving ombuigen? • Wat is de impact van de informele economie op de beleving van de leefbaarheid? • Hoe zorgen we dat het tegengaan van verloedering van (winkel)straten en de openbare ruimte bijdraagt aan het versterken van de leefbaarheid? • Hoe kan veiligheid in winkelgebieden worden bevorderd (hotspot benadering, cameratoezicht, collectief winkelverbod)? 	<p>Beleid, wijkprofessionals</p>	<ul style="list-style-type: none"> - G40 economische pijler Krachtproef sessie - Project Gebiedsprofilen & agenda's
<p>Wat is de impact van corona op veiligheid?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wat is de impact van corona op veiligheid: meer spanningen thuis en op straat, jongeren zonder uitlaatklep, toenemende agressie, druk op handhaving, etc.? 	<p>Beleid, wijkprofessionals, bewoners</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Input uit survey - Aedes (corporaties)

1.7 Gezondheid, zorg & hulpverlening

Vraagstuk	Voor wie?	Van wie? (herkomst vraagstuk)
<p>Hoe kan preventieve gezondheid in wijken worden bevorderd?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoe dringen we met een buurtgerichte benadering effectief gezondheidsverschillen terug (voorbeeld de focus op sociaaleconomische status en voorbij het inzetten op individuele gedragsverandering)? • Hoe realiseer je een brede aanpak van (positieve) gezondheid op buurtniveau? • Hoe kun je (met een capability-approach van inwoners) inzetten op preventief werken in plaats van focus op terugdringen van achterstandsproblematiek? • Hoe maak je de effecten van preventieactiviteiten financieel zichtbaar? 	<p>Bestuur, beleid, wijkprofessionals</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Raad voor Volksgezondheid - GezondIn / Pharos - NLZVE Actie-agenda - Kennis en Onderzoeksagenda Sociaal Werk - LSA bijeenkomst L&V - Nationaal preventie-akkoord
<p>Armoede en schulden:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoe werk je met een mix van individuele als collectieve interventies aan vroegsignalering om te voorkomen dat betalingsachterstanden schulden worden? Welke samenwerkingspartners zijn nodig en hoe kan dit worden georganiseerd? • Hoe zorg je voor toeleiding naar bestaand aanbod voor financiële zorg? • Hoe bereik je (gemarginaliseerde) groepen die buiten beeld zijn geraakt? • Hoe maak je een integrale aanpak waarin je eerst financiële problemen aanpakt (financiële hulpverlening is vaak voorliggend aan andere hulpverlening)? 	<p>Beleid en wijkprofessionals</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Aanbod/expertise consortium - Aedes (corporaties) - Input uit survey

<p>Hoe kan (verborgen) problematiek huishoudens worden gesignaleerd en begeleid worden naar zorg, hulp of ondersteuning?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoe kunnen we eenzame inwoners bereiken, ondersteunen in beeld houden? • Hoe krijgen we multiprobleemgezinnen/inwoners in beeld? Vaak hebben die juist weinig contacten en zoeken geen hulp uit zichzelf? • Hoe identificeer en ondersteun je huishoudens die door corona hard(er) geraakt worden? • Hoe kunnen we zorgen voor meer handelingskennis om moeilijk bereikbare doelgroepen te bereiken? • Welke rol kunnen wijkbewoners vervullen bij het vroegtijdig signaleren en omgaan met van problematiek bij huishoudens en/of overlastgevend gedrag? • Welke rol kunnen buurtbeheerders en wijkambtenaren vervullen bij het vroegtijdig signaleren van (verborgen) problematiek bij huishoudens? 	<p>Bestuur, beleid, wijkprofessionals bewoners</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Aanbod consortium - LSA bijeenkomst L&V - LPB Klankbordgroep - Aedes (corporaties) - Werkgroep Halsema 'sociale impact corona' - NLZVE Actie-agenda - Kennis- en onderzoeksagenda Sociaal Werk - Input uit survey
<p>Hoe kunnen gemeenten de toegang tot zorg en ondersteuning beter organiseren?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoe kunnen gemeenten de aansluiting tussen behoeften van bewoners een aanbod van voorzieningen in de wijk optimaliseren? • Hoe kan op buurtniveau de afstemming tussen het voorveld, de eerstelijns- en tweedelijnszorg worden verbeterd? • Welke instrumenten en organisatievormen kunnen gemeenten inzetten om de toegang tot zorg- en ondersteuningsaanbod te coördineren (bv loketten)? • Welke rol vervullen professionals in het verbinden van vraag en aanbod van voorzieningen? 	<p>Beleid, wijkprofessionals, bewoners</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Aanbod/expertise consortium - Cliëntenorganisaties - VNG - Input uit survey - LPB - LSA bijeenkomst L&V - NLZVE Actie-agenda

1.8 Samenleven, integratie & inclusie

Vraagstuk	Voor wie?	Van wie? (herkomst vraagstuk)
<p>Sociale cohesie & samenlevingsopbouw:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoe wordt er door verschillende partijen gewerkt aan samenlevingsopbouw en hoe wordt hierbij de stem en ervaringskennis van kwetsbare inwoners meegenomen? • In hoeverre voelen best persons zich gesteund door lokale ambtenaren, en wat kan de overheid doen om hun activiteiten duurzaam te (blijven) ondersteunen? • Hoe bouwen we aan een inclusieve gemeenschap, zodat de 'ontvangende' buurt een zachte landing biedt voor inwoners met een kwetsbaarheid (MO, BW, ggz)? 	<p>Beleid, wijkprofessionals, bewoners</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Aanbod/expertise consortium - Input uit survey - Kennis en Onderzoeks-agenda Sociaal Werk - LPB klankbordgroep - LSA bijeenkomst L&V - Aedes (corporaties) - Krachtproef sessie

<ul style="list-style-type: none"> Hoe bevorder je respectvolle omgang en interactie tussen inwoners met en zonder complexe problematiek? Hoe kan de rol en betekenis van ontmoetingsplekken in buurten worden versterkt? Hoe faciliteer en stimuleer je ontmoeting in de wijk in tijden van corona? 		
<p>Integratie & inburgering:</p> <ul style="list-style-type: none"> Hoe kunnen wijkinitiatieven een bijdrage leveren aan de inclusie van nieuwkomers? 	Beleid, wijkprofessionals, bewoners	- Aanbod/expertise consortium
<p>Polarisatie, maatschappelijke onrust & radicalisering:</p> <ul style="list-style-type: none"> Hoe voorkom en verminder je discriminatie en polarisatie? Hoe kun je signalen van boosheid en polarisatie bij burgers opvangen en escalatie voorkomen? Hoe draag je bij aan de vermindering van spanningen tussen bewoners (jong vs. oud, wit vs. kleur, etc.?) en hoe faciliteer je contact en onderlinge verbinding? Hoe kan sociaal werk bijdragen aan het voorkomen van maatschappelijke onrust en tegenstellingen als gevolg van calamiteiten (zoals de corona crisis)? 	Beleid, wijkprofessionals, bewoners	<ul style="list-style-type: none"> - Aanbod/expertise consortium - LSA bijeenkomst L&V - Bijeenkomst Werken aan Leefbare Wijken - Kennis en Onderzoeks-agenda Sociaal Werk

1.9 Leefomgeving & openbare ruimte

Vraagstuk	Voor wie?	Van wie? (herkomst vraagstuk)
<p>Ontmoeting en eigenaarschap</p> <ul style="list-style-type: none"> Hoe ga je in wijken om met de spanning tussen diversiteit en afstandelijkheid. Wanneer ontstaan meer ontmoetingen in de publieke ruimten? En hoe kan je dit faciliteren vanuit beleid? Van wie is de publieke ruimte? Bewoners denken over hun buurt in termen van eigenaarschap en eigendom; hoe verhoudt dit zich tot het algemeen belang? Welke plekken en voorzieningen bieden ruimte voor ontmoeting in de wijk en hoe blijven deze bestaan? 	Beleid, wijkprofessionals, bewoners	<ul style="list-style-type: none"> - Input uit survey - Platform Stad en Wijk - Project gebiedsprofielen & agenda's
<p>Openbare ruimte en fysieke wijkvernieuwing</p> <ul style="list-style-type: none"> Hoe zorg je dat stedelijke verdichting niet ten koste van de beleving van openbare ruimte/groen gaat? Vergroening draagt bij aan verschillende opgaven (klimaatadaptatie, gezondheid, biodiversiteit, etc.), maar wordt verkokerd aangevlogen. Hoe zorg je ervoor dat er beter wordt samengewerkt aan de vergroening van in de wijk? 	Beleid, bewonersgroepen	<ul style="list-style-type: none"> - Aanbod/expertise consortium - Platform Stad en Wijk - Rli Toegang tot de stad

- Hoe borgen we de positie van bewoners aan de hand van de in te voeren Omgevingswet en welke gesprekken en discussie moeten we daar nu voor voeren?

1.10 Verduurzaming

Vraagstuk	Voor wie?	Van wie? (herkomst vraagstuk)
<p>Verbinden van opgaven op terrein van leefbaarheid en duurzaamheid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Met welke maatregelen en interventies kun je concrete verbindingen leggen tussen de energietransitie/verduurzaming en leefbaarheidsopgaven in de buurt? • Hoe werk je samen met bewoners om de verduurzaming van de wijk in samenhang andere leefbaarheidsopgaven op te pakken? • Hoe verbreed je de energietransitie een gezonde wijkaanpak, gericht op gezonde leefstijlen, duurzaam eten, etc.? • Hoe kunnen investeringen in de energietransitie en klimaatadaptatie zodanig worden ingezet dat ze ten goede komen aan de leefkwaliteit van bewoners? 	Bestuur, beleid, wijkprofessionals, bewoners	<ul style="list-style-type: none"> - Aanbod/expertise consortium - Aedes (corporaties) - GezondIn
<p>Verduurzaming en energiearmoede:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bestaanszekerheid raakt onder druk door groeiende ongelijkheid en stijgende vaste lasten. Welke interventies kun je doen om vaste lasten te laten dalen? 	Bestuur, beleid	<ul style="list-style-type: none"> - Aanbod/expertise consortium

1.11 Samenwerken met bewoners

Vraagstuk	Voor wie?	Van wie? (herkomst vraagstuk)
<p>Hoe kan de gemeenschapskracht in buurten worden versterkt?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoe breng je (en blijven) bewoners (en buurtmakers) aan zet als medeopdrachtgever en -eigenaar van hun leefomgeving? • Hoe kom je als gemeente in contact met mensen in de wijk 'die ertoe doen' (voorbij de usual suspects)? En hoe creëer je netwerken met hen? • Hoe kunnen professionals het samenspel tussen gemeente en burger bevorderen, met oog voor de diversiteit van rollen en ervaringskennis van burgers? 	Beleid, wijkprofessionals, bewoners	<ul style="list-style-type: none"> - Expertise consortium - G40 pijler fysiek - LSA bijeenkomst L&V - LPB - Kennis- en onderzoeks-agenda Sociaal Werk - NLZVE Actie-agenda

<ul style="list-style-type: none"> • Hoe maak je de maatschappelijke impact van bewonersinitiatieven zichtbaar? • Hoe zorgen we voor continuïteit bij bewonersinitiatieven? • Hoe zorgen bewonersorganisaties ervoor tijdig nieuwe bestuurders te vinden, zodat de organisatie initiatief en draagvlak behoudt binnen de buurt? • Hoe kan de financiële stabiliteit van bewonersorganisaties worden geborgd? • Wat is de rol en betekenis van de 'de digitale wijk' (social media, online communities) voor gemeenschapskracht in buurten; hoe kunnen deze (beter) worden benut? • Op welke wijze kan de werkwijze, organisatiestructuur en cultuur van woningcorporaties bijdragen aan het versterken van de betrokkenheid van huurders en de signaalfunctie van corporaties richting kwetsbare bewoners? 		<ul style="list-style-type: none"> - Deelnemers gebiedsprofielen & agenda's - Input uit survey
<p>Hoe kan de zeggenschap en verantwoordelijkheid van bewoners worden versterkt?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoe kunnen bewonersinitiatieven een economische machtspositie in de wijk ontwikkelen? • Hoe kunnen gemeenten het Right to Challenge en Right to Bid toegankelijker maken voor bewonersinitiatieven? • Hoe zorg je voor een heldere verdeling van rollen, taken en bevoegdheden tussen actieve inwoners en professionals/formele aanbieders? • Hoe zorg je dat een bewonersinitiatief als volwaardige samenwerkingspartner erkend wordt en hoe verklein je verschillen in werkwijze en cultuur tussen bewonersinitiatief en gemeente (handelingssnelheid, vertrouwen en daadkracht)? • Hoe bewaken we de kwaliteit van de activiteiten van bewonersinitiatieven? 	<p>Beleid, wijkprofessionals, bewoners</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Expertise consortium - LSA bijeenkomst L&V - LPB - Deelnemers gebiedsprofielen & agenda's - NLZVE Actie-agenda - Kennis en Onderzoeks-agenda Sociaal Werk - NLZVE Actie-agenda - Input uit survey
<p>Hoe kan wijk- en buurtdemocratie worden versterkt?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoe geven we de wijkdemocratie vorm, welke vormen en concepten zijn er? • Hoe zorg je ervoor dat maatschappelijke democratie vanuit leefbaarheid en veiligheidsvraagstukken meer ruimte en aandacht krijgt? • Hoe kan versterking van de lokale democratie bijdragen aan de sociale cohesie en leefbaarheid in buurten? • Hoe leg je als actieve bewoners verantwoording af aan je achterban (wijk, dorp), aan de gemeente en aan de samenleving als geheel? • Welke (inter)nationale voorbeelden zijn er van buurtbegrotingen, waarbij een deel van de besparing in de wijk wordt gehouden? 	<p>Beleid, wijkprofessionals, bewoners</p>	<ul style="list-style-type: none"> - NLZVE Actie-agenda - LSA bijeenkomst L&V - Kennis en onderzoeks-agenda Sociaal Werk - ROB - Input uit survey
<p>Hoe kunnen bewoners (beter) worden betrokken bij beleid en planvorming voor buurt?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wat kunnen sociaal, fysiek en economisch domein van elkaar leren wat betreft participatie? Welke kansen biedt de Omgevingswet hierbij? 	<p>Bestuur, beleid, wijkprofessionals, bewoners</p>	<ul style="list-style-type: none"> - G40 pijler fysiek - LPB - LSA bijeenkomst L&V - GezondIn (Pharos/P31)

- Hoe bereiken we moeilijk bereikbare bewoners? Inwoners met een lage SES (sociaal-economische status) zijn vaak beperkt betrokken bij het ontwikkelen van plannen en beleid, terwijl zij wel de doelgroep van beleid zijn. Hoe betrek je bewoners die het hoofd bijna niet boven water kunnen houden bij wijkontwikkeling?
- Hoe komen we tot nieuwe manieren van participatie die aansluiten bij de wensen, behoeften én mogelijkheden van burgers, waarbij te hoge verwachtingen en 'participatiemoedigheid' bij burgers, ondernemers en lokale overheid wordt voorkomen?
- Hoe laat je inwoners merken dat ze serieus worden genomen? Wat helpt om de juiste vragen te stellen en om het momentum te benutten?
- Welke rol de gemeenteraad vervullen in participatieprocessen?

- Deelnemers gebiedsprofielen & agenda's
- Input uit survey

1.12 Gebieds- en opgavegericht werken

Vraagstuk	Voor wie?	Van wie? (herkomst vraagstuk)
<p>Hoe organiseer je een domein overstijgende gebiedsaanpak om de leefbaarheid en veiligheid van wijken of buurten te verbeteren?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wat betekent een integrale gebiedsaanpak voor gemeentelijke organisatie: ontschotting, afstemming, mandatering, financiering en verantwoording? • Hoe krijg je de ambtelijke organisatie mee (cultuur, houding en gedrag)? • Hoe realiseer je beleidsmatige koppeling tussen fysieke, sociale, economische en duurzaamheidsopgaven? • Hoe zorg je als gemeente, samen met partnerorganisaties, voor een prioritering van gebieden en opgaven binnen de stad? • Hoe integreer datagedreven instrumenten in een gebiedsgerichte aanpak? • Wat kunnen andere gemeenten leren van de aanpak van NPRZ (Rotterdam)? 	Bestuur, beleid, wijkprofessionals	<ul style="list-style-type: none"> - Aanbod/expertise consortium - G40 pijler fysiek - Aedes (corporaties) - Deelnemers Gebiedsprofielen & agenda's - Input uit survey
<p>Hoe geef je als gemeente effectief vorm en inhoud aan wijkgericht (samen)werken?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wat betekent dit voor werkprocessen, overlegstructuren en financiering? • Wat betekent wijkgericht werken voor houding en gedrag, zowel op strategisch (beleidsmakers) als uitvoerend niveau (wijkprofessionals) • Hoe breng je als gemeenten de meerwaarde/urgentie van wijkgericht werken over het voetlicht? • Hoe stimuleer en organiseer je meerpartijensamenwerking rond een vraagstuk? 	Bestuur, beleid, wijkprofessionals	<ul style="list-style-type: none"> - Aanbod/expertise consortium - G40 pijler fysiek - LPB klankbordgroep

1.13 Stap voor stap naar een wijkaanpak

Vraagstuk	Voor wie?	Van wie? (herkomst vraagstuk)
<p>1) Urgentie en analyse: Wat is er precies aan de hand?</p> <ul style="list-style-type: none"> Hoe combineren we big data en andere gegevens met bottom-up verkregen info van inwoners om tot gedegen gebiedsanalyse en agendavorming te komen? Hoe benut je data om inzicht te krijgen in de leefbaarheid; welke instrumenten zijn er en hoe kan ik ze gebruiken (Leefbaarometer, CBS in de buurt, etc.)? Hoe maak je een vergelijking tussen verschillende wijken: wat meet je en hoe meet je? Hoeveel ruimte geef je aan subjectieve elementen (hoe 'waardeer' je een probleem en hoe vertaal je het in een opgave?) Hoe haal je de beelden, wensen en dromen van bewoners op? Hoe zorgen we dat overheden een lange termijn focus op ontwikkelingen in dorpen/buurtten hebben zonder dat hun belang financieel gedreven is? 	Bestuur, beleid, wijkprofessionals, bewoners	<ul style="list-style-type: none"> - Aanbod/expertise consortium - G40 pijler fysiek - LPB klankbordgroep - Aedes (corporaties)
<p>2) Coalitie: Wie doet er mee aan de gebiedsaanpak?</p> <ul style="list-style-type: none"> Hoe breng je alle partijen en individuen die zich inzetten voor de leefbaarheid van hun gebied bij elkaar, en hoe kom je tot een gezamenlijke aanpak? Hoe komen we tot vruchtbare samenwerking tussen burgers, naasten, professionals, overheid, maatschappelijke organisaties (van dienstverlening naar samenwerking)? 	Bestuur, beleid, wijkprofessionals, bewoners	<ul style="list-style-type: none"> - Aanbod/expertise consortium - G40 pijler fysiek - LPB klankbordgroep - Aedes (corporaties)
<p>3) Agendavorming: Hoe komen we van analyse naar plan?</p> <ul style="list-style-type: none"> Hoe kom je van urgentie tot visie op de toekomstige ontwikkeling van een stedelijk gebied? Hoe komen we tot concrete en wederkerige (prestatie)afspraken tussen meerdere partijen (wonen, welzijn, zorg, politie) vanuit opgaven in de wijk? Welke interventies zijn bewezen effectief in het verbeteren van leefbaarheidsproblemen? Welke interventie zet je wanneer in? Hoe kan informatie uit data- en leefwereld omgezet worden in een klinkend verhaal voor politiek, bestuur en uitvoerende ambtenaren? Welke instrumenten zijn beschikbaar om maatschappelijke impact van maatregelen te meten? MKBA, Ex ante impact tool BZK, Doel middel check, Rijker verantwoord, effectenarena, driekamermodel, etc. 	Bestuur, beleid, wijkprofessionals, bewoners	<ul style="list-style-type: none"> - Aanbod/expertise consortium - G40 pijler fysiek - LPB klankbordgroep - Aedes (corporaties)
<p>4) Randvoorwaarden: Wat is er nodig?</p> <ul style="list-style-type: none"> Hoe organiseren we de regie op wijkniveau in het sociaal domein (voorkomen van versnippering)? 	Bestuur, beleid, wijkprofessionals, bewoners	<ul style="list-style-type: none"> - Aanbod/expertise consortium - G40 pijler fysiek - LPB klankbordgroep

<ul style="list-style-type: none"> • Wie zorgt er voor de ‘communicatie’ en verbinding tussen alle partijen in de wijk (politie, welzijn, corporaties, bewoners, gemeente)? • Financiering van domein overstijgende vraagstukken; hoe voer je gesprek tussen partijen om tot de juiste randvoorwaarden voor initiatieven te komen? • Hoe zorgen we ervoor dat professionals en beleidsmakers in hun handelen gebruik maken van Wat werkt-kennis over effectieve sociale interventies? 		<ul style="list-style-type: none"> - Aedes (corporaties)
<p>5) Uitvoeren, monitoren en op koers blijven</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoe organiseer je slagkracht en interventiekracht in de uitvoering? • Hoe maak je de opbrengst van interventies aanpakken t.a.v. leefbaarheid en sociale cohesie inzichtelijk (kwalitatieve opbrengsten zijn moeilijk te kwantificeren zijn, terwijl daar wel vaak op wordt afgerekend)? • Hoe bewaak je de realisatie van lange termijn-doelen, zodat er indien nodig kan worden bijgestuurd of extra uitvoeringskracht kan worden georganiseerd? • Welke instrumenten zijn beschikbaar om maatschappelijke impact van maatregelen te meten? MKBA, Ex ante impact tool BZK, Doel middel check, Rijker verantwoord, effectenarena, driekamermodel, etc. 	<p>Bestuur, beleid, wijkprofessionals, bewoners</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Aanbod/expertise consortium - G40 pijler fysiek - LPB klankbordgroep - Aedes (corporaties)